

KOBİ'LER AÇISINDAN İHRACAT TEŞVİKLERİNİN ÖNEMİ VE ETKİNLİĞİNİN ARTTIRILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

IMPORTANCE OF EXPORT INCENTIVES FOR SMEs AND RECOMMENDATIONS TO INCREASE THEIR EFFICIENCIES

Dr. Ahmet AKTÜRK*
Hasan ŞENOL**

ÖZET

1980 sonrası dışa açık büyüme modelini tercih eden Türkiye ihracata daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu amaçla günümüze kadar çeşitli teşvikler uygulanmıştır. 1994 yılında Uruguay Nihai Senedine Türkiye'nin taraf olması ve 1995 yılında Gümrük Birliğine girmesi ile birlikte teşviklerin yapısında bir değişiklik olmakla birlikte günümüzde de beş başlık halinde inceleyebileceğimiz çeşitli teşvikler uygulanmıştır. Bu makalede öncelikle ihracat teşvikleri kavramına değinilecektir. Daha sonra teşvik çeşitleri olan devlet yardımları, kamu destekli ihracat finansmanı, vergi istisnaları, dahilde işleme rejimi ve KOSGEB ihracat teşvikleri incelenecektir. Son olarak ihracat teşviklerinin KOBİ'ler açısından önemine yer verilerek etkinliğinin artırılması noktasında öneriler yapılacaktır.

ABSTRACT

After 1980, Turkey gave more importance to export and preferred developing and open model. For this purpose lots of incentives are applied until today. After Turkey accepted Uruguay Final Act in 1994 and accepted to European Customs Union in 1995, structure and number of incentives has mainly changed. Today, we can classify the incentives into five categories. Firstly, in this article, term of export incentives will be explained. Then, state substitutions, export incentives supported by state, financing export by state, tax exceptions and KOSGEB export incentives will be studied. Finally it will be pointed the importance of export incentives for SMEs and given recommendations to increase their efficiencies.

*Teşvik, İhracat Teşvikleri, Eximbank Kredileri
Incentive, Export Incentives, Eximbank Credits*

* SDÜ, Keçiörlü MYO, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, Okutman

** SDÜ, Eğirdir MYO, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, Okutman

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkeler grubunda yer alan Türkiye, yaklaşık 30 yıldır dışa açık büyüme modelini uygulamaya çalışmaktadır. Dışa açık büyüme modeli ve küreselleşmenin gereği olarak ihracatın önemi her geçen gün artmaktadır.

Türkiye için ihracat; ekonomisindeki sorunları aşabilmesi, halkın refah seviyesini artırabilmesi, dünya ticaretinde önemli bir yere gelebilmesi için vazgeçilmez bir olgudur. İhracat, işletmelere yerel yapıdan ayrılarak önce ulusal daha sonra da global normda düşünme ve üretim yapmayı zorunlu kılan normları da getirmektedir. Türkiye için bu kadar önemli olan ihracatı etkileyen elbette bir çok faktör vardır. Bu faktörlerden biri olan ihracat teşviklerinin; Türkiye'nin dış ticaretinde önemli bir yeri olan Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer gelişmiş ülkeler tarafından da etkin bir şekilde kullanıldığı göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir.

1. İHRACAT TEŞVİKLERİ KAVRAMI

Ekonomik literatürde “teşvik” kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi/gayri maddi destek, yardım ve özendirme olarak tanımlanır. Devletlerin teşvikler ile neleri amaçladıkları, uyguladıkları ekonomik sisteme göre değişmekle birlikte temel hedef halkın refah seviyesinin yükseltilmesidir.¹

Gelişmekte olan tüm ülkelerin başvurduğu teşvik politikaları ile hükümetler, sanayinin ve teknolojinin gelişmesini ve bölgesel dengesizliklerin giderilmesini inandıkları politikalar doğrultusunda gerçekleştirilmeyi amaçlarlar.²

Türkiye’de ekonomik ve toplumsal kalkınmayı sağlamak amacıyla genel olarak üç tür teşvike başvurulduğu görülmektedir. Bunlar, yatırım teşvikleri, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere yönelik teşvikler ve ihracat teşvikleridir.

İhracat teşvikleri sınav katma değeri yüksek olan mamulleri üreten işletmelerin ihracatlarının artırılması amacıyla verilen teşviklerdir. Hedeflenen sanayinin desteklenmesi asıl amaç ise ekonomik ve toplumsal kalkınmadır.³

Teşvik tedbirlerinin uygulanmasının ülkenin Gayri Safi Milli Hasıla ve ihracatının artmasında önemli katkıları bulunmaktadır. Gelişen ülkeler içinden seçilen 11 farklı ülkede 1960-1973 döneminde, özellikle yoğun ve kapsamlı ihracat teşviklerinin ve tutundurma politikalarının uygulandığı

¹ Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), **Devlet Yardımları Özel İhtisas Raporu**, DPT, Ankara, 2007, s.1.

² Fuat MİRAS, Teşvik Politikaları, **Ekonomik Forum Dergisi**, Ankara, Nisan 1999, s.4.

³ Yavuz MOLLAŞAHİNOĞLU, İhracat Teşvikleri, **Dış Ticaret Dergisi**, Ankara, Nisan 1999, s.45.

1966-1973 yılları arasında ihracat performansı üzerinde olumlu sonuçların alındığı ortaya çıkmıştır.⁴

Gelişmiş ekonomilerin teşvik mevzuatları incelendiğinde de ihracata yönelik teşvik uygulamalarını geçmişte ve bugün gelişmekte olan ülkelere nazaran daha mantıklı ve yaygın uyguladıkları görülmektedir.

2. İHRACAT TEŞVİKLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Cumhuriyet öncesi dönemde ilk teşvik, 1880 yılında Osmanlı Devleti'nin artan borç yükünü çeviremeyeceği anlaşılınca, yabancı devletlerin de çabalarıyla uygulamaya sokulmuştur. Bu teşvikte pamuğu işleyerek, pamuk ipliği olarak ihraç edecek olanlardan ihraç gümrük resmi alınmayacağı ilan edilmiş ve 1880-1914 yılları arasında ipek iplik ve kumaş ihracatı 5-6 kat artmıştır.⁵

Cumhuriyet sonrası dönemde ihracatla ilgili bir verginin istisnası ise ilk defa 1940 yılında 3843 sayılı kanunda yer almıştır. Bu kanun 1956 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.⁶

1960-1980 dönemindeki beş yıllık kalkınma planlarının hepsinde ihracatın önemi üzerinde durulmuştur. Bu dönemde en çok vergi iadesinden istifade edilmiş fakat hayali ihracat yaparak devleti zarara uğratan ihracatçılar nedeniyle başarılı sonuçlar ortaya çıkarılamamıştır.⁷

1980 sonrası ihracata yönelik sanayi politikası çerçevesinde ihracat teşviklerinin yapısı da önemli ölçüde değişmiştir. Bu dönemde ihracatı arttırmak amacıyla çeşitli teşvikler uygulanmıştır. Vergi, resim ve harç istisnası hariç diğer teşvikler günümüzde yürürlükte değildir. Bunlar;

İhracatta Vergi İadesi Uygulaması; ihraç edilen sınai ürünlerinin maliyetlerini düşürerek, yerli ürünlere dünya pazarlarında rekabet kazandırma amacına yönelik bir dış ticaret politikasıdır.⁸

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu; 1985 yılı başında tütün finansmanı dışındaki spesifik ihracat kredileri ve özendirme önlemleri uygulamadan kaldırılmış ve ihracatı özendirme önlemleri yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenleme çerçevesinde KKDF kurulmuş ve böylelikle de ihracatçılara düşük faizli kredi kullandırılması yerine, fiili ihracattan sonra

⁴ Mete OKTAV ve Alican KAVAS, İhracatın Geliştirilmesi ve Ortak Pazarlama Grupları, **TOBB Yayınları No:229**, Ankara, 1992, s.62.

⁵ MOLLAŞAHİNOĞLU, a.g.e., s.37.

⁶ Gönül KALENDER, **1980 Sonrası İhracat Sübvansiyonlarının İhracata Etkisi Araştırma Raporu**, DİE Eğitim Merkezi, Ankara, 1990, s.2.

⁷ Mehmet YİĞİT, **İhracat ve İhracat Teşviklerinin Ekonomik Analizi**, Üniversite Kitapevi, Kütahya, 1996, s.122.

⁸ Cem ALPAR, **Türkiye'nin Planlı Dönemde İmalat Sanayini Koruyucu Dış Ticaret Politikası**, İTİA, Ankara, 1974, s.92.

kredi maliyetlerini düşürücü nitelikte bir tür faiz farkı iadesi olan prim ödemesi yoluna gidilmiştir.⁹

Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu; o dönemde ihracattaki tıkanmayı açmak için getirilen bu teşvik tedbirleriyle genel bir teşvik yerine, seçici tercihler yoluna gidilmiştir. Devlet belirli mallara, değişik oranda prim ödeyerek bu malların ihracını mümkün kılmak, bunlara dış rekabet gücü sağlamak ve cazibe getirmeyi amaçlamıştır.¹⁰

Navlun Primi; Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu'nun 1986 yılında aldığı kararla ihraç ürünlerinin taşıma maliyetini düşürmek amacıyla navlun primi ödenmesi yapılmıştır.¹¹

Kurumlar Vergisi İstisnası; 1982 yılından itibaren kurumlar vergisine tabi işletmelerin sanayi ürünü, yaş meyve, sebze ve su ürünleri ihracatından sağlanan hasılatın belirli bir kısmı kurum kazancından indirilmiştir.

Konut Fonu Muafiyeti; Türkiye üzerinden üçüncü ülkelere yönelik taşımalarda her metrik ton başına 3 ABD doları Konut Fonundan kesinti yapılmaktaydı. İhracat teşvik belgesi olan ihracatçı mükellefler bu kesintiden muaf tutulmuşlardır.

İstihsal Vergisi Muafiyeti; 1982 yılında ihracatçılara istihsal vergisi muafiyeti tanınmıştır.

Vergi, Resim ve Harç İstisnası; İhracat ile ilgili her türlü işlemlerde vergi, resim ve harç istisnası sağlanmaya yönelik olarak bir teşviktir.

Türkiye'de ihracatın kredi, garanti ve sigorta sistemleri ile geliştirilmesine yönelik taleplerin ise Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzandığı görülmektedir. Konu daha sonraki yıllarda ve 1960'lı yıllarda başlayan kalkınma planlarında bir çok defa gündeme gelmiştir.¹²

İhracat kredilerine dair planlı dönemlerdeki ilk uygulamanın; 16.09.1968 tarih ve 6/10649 sayılı ihracatın teşviki ve geliştirilmesi esaslarına dair karar ile uygulanmaya başlanılan ihracata hazırlık kredisi olduğu görülmektedir. İhracat hazırlık kredileri kısa vadeli ve düşük faizli kredilerdir.¹³

3. İHRACAT TEŞVİKLERİ VE KREDİLERİNE İLİŞKİN TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL UYGULAMALAR

Yürürlükteki ihracat teşviklerini genel olarak beş başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; ihracata yönelik devlet yardımları, kamu

⁹ Mehmet TOMANBAY, *Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı*, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1995, s.154.

¹⁰ Erdoğan KARAKOYUNLU, *Türkiye' de Yatırım ve İhracat Teşvikleri*, Yabancı Sermaye Koordinasyon Derneği Yayın No:28, İstanbul, 1987, s.36.

¹¹ KARAKOYUNLU, s.43.

¹² Türk Eximbank, *Dış Ticaretin Finansmanında 10 Yıl*, Ankara, 1997, s.22.

¹³ *Ekonomik İstikrar Tedbirleri*, 25.01.1980-31.07.1980, DPT, Ankara, 1984, s.36-42.

destekli ihracat finansmanı, dahilde ve hariçte işleme rejimi, ihracatta vergi istisnaları ve KOSGEB destekleridir.

3.1. İhracata Yönelik Devlet Yardımları

11 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe giren ihracata yönelik devlet yardımlarının amacı, kalkınma planları ve yıllık programlardaki toplumsal ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak faaliyetlerin, uluslararası kuruluşlara olan yükümlüklere de aykırılık teşkil etmeyecek yöntemlerle desteklemesidir.

Alınan bu kararın kapsamı ise bölgelerarası farklılıklardan kaynaklanan ekonomik ve sosyal dezavantajların kaldırılmasına, yeni eğitim olanakları sağlanarak istihdamın güçlendirilmesine, özellikle yeni ürün, üretim sistemi ve teknoloji kullanan sektörlerde araştırma ve geliştirme programlarının uygulanmasına, aynı üretim alanında faaliyet gösteren KOBİ'lerin örgütlenmesine, çevre sorunlarının önlenmesi için sanayinin yeniden yapılanmasına, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması taahhütlerimiz çerçevesinde tarım ürünlerinin desteklenmesine, ürünlerin uluslararası alanlarda tanıtımı ve pazarlanmasına ilişkin devlet yardımlarıdır.

Günümüzde ihracata yönelik olarak on bir çeşit devlet yardımı uygulanmaktadır. Bunlar;

Araştırma-Geliştirme Yardımı; bu yardım ile, sanayi kuruluşlarının sadece araştırma-geliştirme projeleri kapsamında izlenip değerlendirilebilen giderlerinin belirli bir oranının karşılanması veya bu projelere sermaye desteği sağlanması amaçlanmaktadır. Bu yardım kapsamında araştırma-geliştirme faaliyetlerine proje bazında veya projelere sermaye desteği bazında destek sağlanmaktadır.¹⁴

Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi; bu yardım ile, Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan veya tarım yada yazılım sektörlerinde iştegal eden şirketler tarafından çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uyum sağlanabilmesini teminen akredite edilmiş kurum ve/veya kuruluşlardan alınacak kalite, çevre belgeleri ile insan can, mal emniyeti ve güvenliğini gösterir işaretler ile tarım ürünlerine ilişkin laboratuvar analizleri ve belgelendirme işlemleriyle ilgili harcamaların belirli bir bölümüne destek sağlanması amaçlanmaktadır.¹⁵

Eğitim ve Danışmanlık Yardımı; bu yardım ile, Türkiye'de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin çalışanlarının kalite, verimlilik, yönetim teknikleri, tasarım, uluslararası pazarlama vb. ile dış ticaret işlemleri konusundaki eğitim giderleri ile bu konularda alınacak danışmanlık hizmetlerine ilişkin giderlerin ve Türkiye'de düzenlenen tasarım yarışmalarında dereceye giren

¹⁴ 04.11.1998 Tarih, 23513 Sayılı Resmi Gazete, 98/10 Sayılı Tebliğ, Madde 1.

¹⁵ 31.07.1997 Tarih, 23006 Sayılı Resmi Gazete, 97/5 Sayılı Tebliğ, Madde 1.

tasarımcıların, tasarım konusunda yurtdışı eğitim giderlerinin karşılanması amaçlanmaktadır.¹⁶

Pazar Araştırması ve Pazarlama Desteği; bu yardım ile, Türkiye’de sınai ve ticari faaliyetlerde bulunan işletmeler ile yazılım alanında faaliyet gösteren işletmelerin potansiyel pazarlar hakkında sistematik ve objektif bilgi sağlanması, yeni ihraç pazarları yaratılması ve geleneksel pazarlarda pazar payının artırılması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderlerin bir kısmının karşılanması amaçlanmaktadır.¹⁷

Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımı; bu yardım ile Türkiye’de tarımsal ürünlerin uluslararası piyasalarda rekabet gücünün ve ihracat potansiyelinin artırılması amaçlanmaktadır. İhracat iadesi ödemelerinde, Dünya Ticaret Örgütü tarım anlaşmasında öngörülen limitler içinde kalınmaktadır.¹⁸

Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Tanıtım ve Tutundurması ile Türk Malı İmajının Yerleştirilmesine Yönelik Faaliyetlerin ve Turquality’nin Desteklenmesi ; bu yardım ile, ihracatçı birlikleri, üretici dernekleri, üretici birliklerinin, sektörlerinin yurtdışında tanıtım amacıyla gerçekleştirecekleri harcamalara ilişkin giderlerin, Türkiye’de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketlerin ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderler ile ihracatçı birliklerinin Turquality® programı kapsamında firmalara yurt içinde ve yurt dışında markalaşma sürecinde vereceği desteklere ilişkin harcamaların, Türk markalarının pazara giriş ve tutunmalarına yönelik gerçekleştireceği her türlü faaliyet ve organizasyonlara ilişkin giderler ile olumlu Türk malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesi için yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştireceği her türlü harcamaların uluslararası kurallara göre karşılanması amaçlanmaktadır.¹⁹

Yurt Dışında Düzenlenen Fuar ve Sergilere Milli Düzeyde veya Bireysel Katılımın Desteklenmesi; bu yardım ile, yurt dışında düzenlenen ticari nitelikteki fuarlara ihraç mallarını tanıtmak amacıyla milli veya bireysel düzeyde katılan firmaların veya organizatörlerin, fuar öncesinde veya fuar boyunca gerçekleştirecekleri giderlerin bir kısmının karşılanması amaçlanmaktadır.²⁰

Yurt Dışında Ofis Mağaza Açma, İşletme ve Marka Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi; bu yardım ile, ticari-sınai veya yazılım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yurt dışında ürünlerinin geniş tabanlı ve uzun süreli tanıtım amacı ile gerçekleştirecekleri tanıtım ve marka tescil faaliyetlerine ilişkin giderlerin karşılanması amaçlanmaktadır. Bu

¹⁶ 28.07.2007 Tarih, 26596 Sayılı Resmi Gazete, 2007/3 Sayılı Tebliğ, Madde 1.

¹⁷ 21.10.2006 Tarih, 26326 Sayılı Resmi Gazete, 2006/6 Sayılı Tebliğ, Madde 1.

¹⁸ 22.03.2007 Tarih, 26470 Sayılı Resmi Gazete, 2007/1 Sayılı Tebliğ, Madde 1-3.

¹⁹ 24.05.2006 Tarih, 26177 Sayılı Resmi Gazete, 2006/4 Sayılı Tebliğ, Madde 1.

²⁰ 23.12.2004 Tarih, 25678 Sayılı Resmi Gazete, 2004/6 Sayılı Tebliğ, Madde 1-2.

yardım çerçevesinde işletme, mağaza, ofis ve showroom, depo, tanıtım faaliyetleri ve yurt dışı marka tescil desteği alabilmektedir.²¹

Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarına Katılımın Desteklenmesi; bu yardım ile, Türkiye'de uluslararası nitelikte ihtisas fuarları düzenleyen ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından belirlenecek kriterlere uygun yerli organizatörlerin fuar öncesinde ve fuar süresince gerçekleştirecekleri tanıtım ve promosyon faaliyetlerine ilişkin giderlerin belirli bir oranının karşılanması amaçlanmaktadır.²²

Tablo 1'de Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan yapılan ihracata yönelik devlet yardımlarının yıllar itibariyle gelişimi gösterilmektedir.

Tablo 1: İhracata Yönelik Devlet Yardımları

Destek Adı (TL)	2001	2002	2003	2004	2005
Araştırma Geliştirme	33.018.497	25.812.926	37.818.522	45.827.865	39.197.249
Çevre Maliyetleri	68.081	152.769	203.547	280.636	533.644
Eğitim ve Danışmanlık	3.040	10.324	1.948	5.196	16.440
Pazar Araştırması	32.082	80.998	144.197	96.868	109.100
Markalaşma Turquality	170.317	1.281.270	3.874.007	5.893.329	5.149.823
Yurtdışı Fuar	17.599.457	31.622.956	56.272.868	79.972.743	65.988.090
Yurtdışı Ofis Açma	373.098	642.494	1.082.929	1.290.075	1.330.848
Toplam	51.264.572	59.603.737	99.398.018	133.366.712	112.325.194

Kaynak: Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), *Devlet Yardımları Özel İhtisas Raporu*, DPT, Ankara, 2007, s.26

3.2. Kamu Destekli İhracat Finansmanı

1980'li yıllardan itibaren dışa açık büyüme modeliyle birlikte gelen ihracattaki artışın kalıcılığının sağlanması amacıyla genelde dış ticaretin ve özeld e ihracatın finansmanın belirli bir sisteme bağlanması gerekliliği gündeme gelmiştir.²³

Bu doğrultuda Bakanlar Kurulu, 31 Mart 1987 yılında çıkarılan kanuna dayanarak, 21 Ağustos 1987 tarihinde Devlet Yatırım Bankasının Türkiye İhracat Kredi Bankası olarak yeniden düzenlenilmesine karar vermiştir. 1987 yılında kurulan Türk Eximbank ilk defa ihracat destek faaliyetlerine 1988' de başlamıştır.

Türk Eximbank ihracatı desteklemek amacıyla günümüzde üç başlık halinde incelenebilecek faaliyetlerde bulunmaktadır.

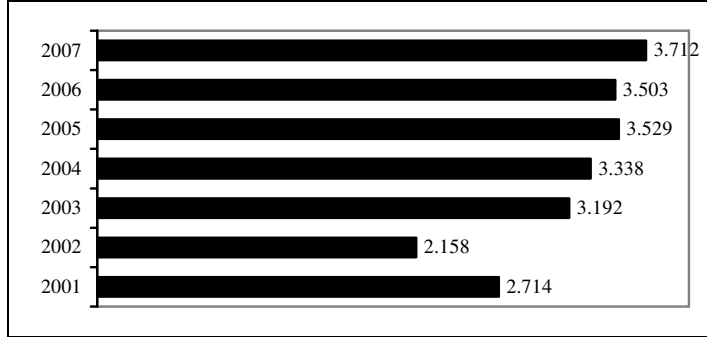
²¹ 25.11.2005 Tarih, 26004 Sayılı Resmi Gazete, 2005/4 Sayılı Tebliğ, Madde 1-15.

²² 11.06.1995 Tarih, 22300 Sayılı Resmi Gazete, 95/7 Sayılı Tebliğ, Madde 2.

²³ Türk Eximbank, Dış Ticaretin..., s.25.

Kredi Programları; Türk Eximbank, ihracatçıları, ihracata yönelik olarak üretim yapan imalatçıları ve yurtdışında faaliyet gösteren girişimcileri kısa, orta ve uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi çeşitli kredi programları ile desteklemektedir. Eximbank'ın kullandığı bu krediler; kısa vadeli ihracat kredileri, orta vadeli proje kredileri ve İslam Kalkınma Bankası kaynaklı krediler olarak sınıflandırılabilir. Şekil 1'de Türk Eximbank tarafından kullanılan kısa vadeli krediler yıllar itibariyle gösterilmiştir.

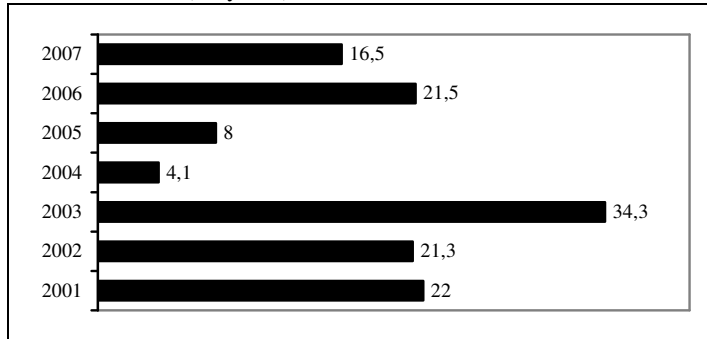
Şekil 1: Kısa Vadeli İhracat Kredileri (milyon \$)

Kaynak: Türk Eximbank 2007 Faaliyet Raporu, **Türk Eximbank Yayınları**, Ankara, 2007, s.21

Ülke Kredi ve Garanti Programları; 1989 yılından itibaren uygulanmaya başlanan ülke kredi programının amacı; Türkiye'nin dış politikası ve ekonomik hedefleri çerçevesinde önem taşıyan ülkelerle kalıcı ve uzun süreli ilişkiler kurulabilmesi için, bu ülkelere Türk firmaları tarafından gerçekleştirilecek mal ve hizmet ihracatına bu program çerçevesinde destek sağlamaktır. Program yurt dışında iş yapan işletmeleri riskten arındırarak, onlara gelişen piyasalarda rekabet etme ve yeni pazarlara girme imkanı sağlamaktadır. Türk Eximbank tarafından bu program kapsamında kullanılan krediler Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Ülke Kredi/Garanti Programınca Kullanılan Krediler (milyon \$)

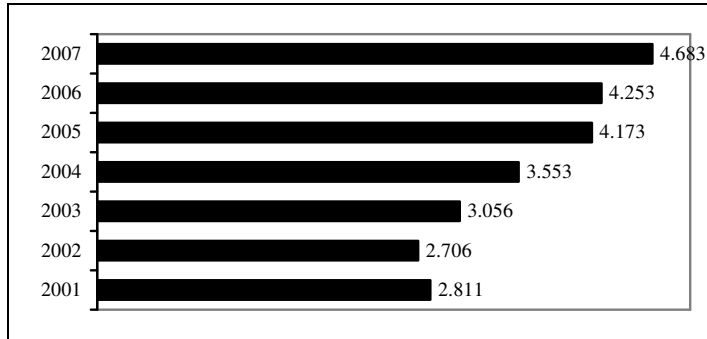

Kaynak: http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm, 22.04.2009

İhracat Kredi Sigortası; amacı, ihracatçının ihraç ettiği mal bedelini ticari ve politik risklere karşı belirli limitler dahilinde teminat altına almaktır. Ayrıca ihracatçının poliçeyi teminat olarak göstererek finans kurumlarından kredi temin etmeleri de mümkündür. Söz konusu ticari riskler; iflas, konkordato, tasfiye, mal bedelinin ödenmemesi, malın ihracatçıdan kaynaklanmayan nedenlerle kabul edilmemesidir. Politik riskler ise; savaş hali, ihtilal, iç savaş, isyan, ayaklanma, alıcı ülkesinin, ithal yasağı, alıcının ithal izninin iptali, alıcı bir devlet veya devlet garantisine haiz bir kuruluş ise ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesi olarak sıralanabilir.

Türk Eximbank kısa, orta ve uzun vadeli olmak üzere iki tür ihracat kredi sigortası uygulamaktadır. Türk Eximbank'ın 2000 yılından sonra orta ve uzun vadeli ihracat kredi sigortası kapsamında sigortaladığı işlem bulunmamaktadır. Şekil 3'de kısa vadeli ihracat kredi sigortası kapsamında sigortalanan sevkiyat tutarı gösterilmiştir.

Şekil 3: Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarı (milyon \$)

Kaynak: Türk Eximbank 2007 Faaliyet Raporu, Türk Eximbank Yayınları, Ankara, 2007, s.28

3.3. Dahilde ve Hariçte İşleme Rejimleri

İhracat amacıyla gümrük muafiyetli ithalat yani dahilde işleme rejimi, firmaların, ihraç malı üretirken girdi olarak kullandıkları ithal mamullerin, dahilde işleme rejimi çerçevesinde her türlü vergiden muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın ithaline müsaade edilmesidir.²⁴

Dahilde işleme tedbirlerini iki ana gruba ayırmak mümkündür.

İthalatta Şartlı Muafiyet Sistemi; Türkiye gümrük bölgesi içerisinde yerleşik işletmelere işleme izin belgeleri kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünlerin üretimi için gerekli olan hammadde, yardımcı madde, yarı mamul, mamul ve ambalaj malzemelerinin dahilde işleme rejimi çerçevesinde ithali esnasında alınması gereken her türlü vergiden muaf tutularak ithaline müsaade edilmesidir.

²⁴ İğeme, İhracat Mevzuatı, **İğeme Yayınları**, Ankara, 1999, s.159.

İthalat Esnasında Alınan Vergilerin Geri Ödenmesi; bu sistem gümrük vergileri ödenerek serbest dolaşıma girmiş bir eşyanın, işlem görmüş ürünler şeklinde ihracı halinde ithalat esnasında alınan vergilerin geri ödenmesini kapsamaktadır. Bu sistemin uygulama alanı kısıtlıdır.

Tablo 2’de dahilde işleme izin belgelerinin yıllar itibariyle gelişimi gösterilmektedir.

Tablo 2: Yıllara Göre Dahilde İşleme İzin Belgeleri

Yıl	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat (\$)	Öngörülen İthalat (\$)	Gerçekleşen İhracat (\$)	Gerçekleşen İthalat (\$)
2001	3.872	14.836.287.042	8.698.270.997	13.718.842.226	6.324.713.180
2002	3.821	18.503.254.579	11.474.029.714	19.114.808.553	8.570.604.149
2003	4.308	25.680.105.517	16.335.841.355	26.666.400.334	12.575.275.696
2004	4.419	29.416.399.275	19.350.864.777	30.064.414.340	15.767.307.505
2005	4.110	25.501.534.615	16.819.900.582	25.682.360.254	12.264.762.204
2006	3.322	20.257.312.493	13.647.551.196	20.641.844.755	10.571.110.338
2007	3.004	15.774.409.744	10.855.360.430	16.755.828.200	9.298.722.334
2008	582	3.518.212.616	2.631.422.710	3.453.969.685	2.276.489.127
Toplam		153.487.515.881	99.813.241.761	156.098.468.347	77.648.984.533

Kaynak: <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/IzlemeDegerlendirmeDb/Genel/D1-Genel.xls>, 22.04.2009

Hariçte işleme rejimi ise serbest dolaşımdaki eşyanın daha ileri bir safhada işlenmek, tamir edilmek veya yenilenmek üzere geçici olarak Türk gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihraç edilmesi ve bu işletme faaliyetleri sonucunda elde edilen ürünlerin tam veya kısmi muafiyet uygulanarak serbest dolaşıma girmesi ile ilgili faaliyetleri kapsamaktadır.²⁵

Tablo 3’de hariçte işleme izin belgelerinin yıllar itibariyle gelişimi gösterilmektedir.

Tablo 3: Yıllara Göre Hariçte İşleme İzin Belgeleri

Yıl	Belge Sayısı	Öngörülen İhracat (\$)	Öngörülen İthalat (\$)	Gerçekleşen İhracat (\$)	Gerçekleşen İthalat (\$)
2001	79	154.032.446	207.937.666	69.659.149	68.182.596
2002	75	149.375.002	195.731.133	78.383.578	66.513.829
2003	90	217.345.966	306.330.686	155.776.613	102.807.437
2004	94	310.964.498	416.324.463	180.678.355	150.141.901
2005	93	318.377.266	391.926.630	169.944.666	143.417.160
2006	95	306.467.991	381.663.765	120.640.523	118.396.359
2007	63	152.467.707	207.019.433	76.852.156	75.012.240
2008	23	62.017.601	75.809.237	15.602.781	24.534.279
Toplam		1.671.048.477	2.182.743.013	867.537.821	749.005.801

Kaynak: <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/IzlemeDegerlendirmeDb/Genel/H-Genel.xls>, 22.04.2009

²⁵ 12.07.2000 Tarih, 24107 Sayılı Resmi Gazete, 2008/8 Sayılı Tebliğ, Madde 1.

3.4. İhracatta Vergi İstisnaları

Günümüzde ihracatın teşviki amacıyla iki madde halinde incelenebilecek istisnalar uygulanmaktadır.

İhracatta KDV İstisnası; mal ve hizmetlerin, nihai anlamda tüketildikleri veya istifade edildikleri ülkede katma değer vergisine tabi tutulmaları prensibi dünya ticaretinde tüm ülkeler tarafından kabul görmüş bir görüştür. Bu prensip gereği KDV kanununda belirtilmiş ihracat ve teslimler katma değer vergisinden müstesna tutulmuştur.²⁶

Vergi, Resim ve Harç İstisnası; bu istisna ile ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak ve ihraç pazarlarını genişletmek amaçlanmaktadır. Bu istisna gereği kanunda belirtilmiş ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisnası uygulanmaktadır.²⁷

Tablo 4’de vergi, resim ve harç istisnası belgelerinin yıllar itibarıyla gelişimi gösterilmektedir.

Tablo 4: Yıllara Göre Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgeleri

Yıl	Belge Adedi	Öngörülen Hizmet Geliri (\$)	Gerçekleşen Hizmet Geliri (\$)
2001	533	2.551.618.987	1.322.284.308
2002	725	2.150.672.734	1.416.095.800
2003	882	2.836.835.677	1.865.981.093
2004	798	2.413.229.284	1.324.618.984
2005	331	785.888.372	564.386.964
2006	277	618.271.358	507.417.678
2007	384	311.200.053	255.957.576
2008	274	13.175.141	12.776.577
Toplam		11.680.891.606	7.269.518.980

Kaynak: <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/IzlemeDegerlendirmeDb/Genel/Y-Genel.xls>, 22.04.2009

3.5. KOSGEB Destekleri

İşletmelerin Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı’ndan ihracata yönelik olarak yararlanabilecekleri destekler şunlardır.

Eşleştirme Desteği; KOBİ’lerin, Türkiye’de ortak üretim/yatırım ve benzeri uluslararası işbirliğine yönelmeleri, uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri ve pay alabilmeleri için hizmet vermek üzere çeşitli ülkelerde kurulan, uzun vadeli ticari işbirlikleri için zemin hazırlayan ve bu kapsamda faaliyet gösteren eşleştirme merkezlerine üye olarak aldıkları hizmet karşılığı yapılacak giderlerin desteklenmesi amaçlanmaktadır.²⁸

²⁶ 02.11.1984 Tarih, 18563 Sayılı Resmi Gazete, Kanun Numarası: 3065, Madde 11-12.

²⁷ 14.01.2000 Tarih, 23933 Sayılı Resmi Gazete, 2000/1 Sayılı Tebliğ, Madde 1-4.

²⁸ <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=34>, 22.04.2009.

İhracat Amaçlı Yurtdışı İş Gezisi Desteği; bu yardım ile, işletmelerin hedeflerine yönelik ve uluslararası işbirliği geliştirme amaçlı olarak ihracat, teknik/teknolojik, ortak yatırım, mali ve benzeri işbirliği imkanları için araştırma, potansiyel ithalatçı işletme temsilcileri ile doğrudan ikili iş görüşmeleri yapma, tüketici tercih ve ürün fiyat düzeyi hakkında yerinde tespit, ekonomik yapı ve sanayi durumu ile ilgili bilgi edinme ve böylece uluslararası ortama açılabilmesi amacı ile; uygun ülkelere, sektörel kuruluş/meslek kuruluşlarının organize edilen ihracat amaçlı yurtdışı iş gezisi programlarına katılmalarına destek verilmesi amaçlanmaktadır.²⁹

İhracat Destek Kredisi; bu kredi ihracatçı, imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lere yönelik olarak verilmektedir. İşletmenin ihracat taahhüt etmesi koşulu bulunmaktadır. Bu kredi kapsamında 2007 yılından bu yana 4203 işletme, toplam 718.450.000 TL kredi kullanmıştır.³⁰

Markaya Yönlendirme Desteği; bu yardım ile, işletmelerin kendi markaları ile ulusal ve uluslararası pazarlarda marka imajı oluşturmalarının özendirilmesi amacı ile yurtiçi ve yurtdışında markaya yönlendirilmeleri için gerçekleştirecekleri çalışmalara ilişkin giderlere destek verilmesi amaçlanmaktadır.³¹

Milli Katılım Düzeyindeki Yurtdışı Fuarlara Katılımın Desteklenmesi; bu yardım ile, işletmelerin uluslararası pazarlara giriş, yurtdışı pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını teminen, milli katılımının gerçekleştirileceği ve kendileri için hedef pazar olarak öngördükleri ülkelerde düzenlenen milli katılım düzeyindeki fuarlara katılımın desteklenmesi amaçlanmaktadır.³²

Milli Katılım Dışındaki Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği; bu yardım ile, işletmelerin, uluslararası pazarlara girme ve yurtdışı pazar paylarını artırma, rakiplerini tanıma, yeni ürünler ve teknolojiler hakkında bilgi edinme ve ürünleri için marka imajı oluşturmalarını sağlamak amacı ile kendileri için hedef pazar olarak öngördükleri ülkelerde organizatör kuruluşlar tarafından düzenlenen milli katılım dışında kalan yurtdışı fuarlara katılımın desteklenmesi amaçlanmaktadır.³³

Tanıtım Desteği; bu yardım ile işletmelerin, işletmelerini ve ürünlerini, özellikle yurtdışında tanıtımları için gerçekleştirecekleri faaliyetlere destek verilmesi amaçlanmaktadır.³⁴

Yurtiçi Uluslararası Sanayi İhtisas Fuarlarına Katılım Desteği; bu yardım ile, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği web sayfasında yayınlanan fuar takviminde yer alan ve fuar düzenleyicileri tarafından başvuruda bulunulan fuarlar içerisinde konusu, türü ve ürün ve ürün grupları bazında

²⁹ <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=30>, 22.04.2009.

³⁰ <http://www.kosgeb.gov.tr/Istatistikler/finansmandestek.aspx>, 22.04.2009.

³¹ <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=16>, 22.04.2009.

³² <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=11>, 22.04.2009.

³³ <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=12>, 22.04.2009.

³⁴ <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=15>, 22.04.2009.

KOSGEB hedef kitlesi olan KOBİ'lerin faaliyet alanları ile örtüşen fuarlara katılımın desteklenmesi amaçlanmaktadır.³⁵

Yurtiçi Sanayi Fuarlarına Katılım Desteği; bu yardım ile, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği web sayfasında yayınlanan fuar takviminde yer alan ve fuar düzenleyicileri tarafından başvuruda bulunulan ulusal fuarlar içerisinde konusu, türü ve ürün ve ürün grupları bazında KOSGEB hedef kitlesi olan KOBİ'lerin faaliyet alanları ile örtüşen fuarlara katılımın desteklenmesi amaçlanmaktadır.³⁶

KOSGEB tarafından ihracata yönelik olarak verilen desteklerin yıllar itibariyle gelişimi Tablo 5'de gösterilmektedir.

Tablo 5. Yıllara Göre KOSGEB Destekleri

Destek Adı (TL)	2004	2005	2006	2007*
Eşleştirme	-	-	2.376	2.635
Yurtdışı Gezi	116.734	44.728	20.455	6.481
Markaya Yönlendirme	6.023.108	686.394	43.802	22.232
Yurtdışı Fuar (Milli Katılım)	3.120.937	235.331	105.401	33.258
Yurtdışı Fuar (Bireysel)	2.185.318	505.119	388.748	107.600
Tanıtım	-	1.272.730	1.119.187	249.425
Yurtiçi Fuar (Uluslararası)	3.716.613	122.665	115.344	55.690
Yurtiçi Fuar (Ulusal)	2.374.369	729.186	116.441	104.325
Toplam	17.537.079	3.596.153	1.911.754	581.646
*01.01.2007-19.06.2007 Dönemi				

Kaynak: <http://www.kosgeb.gov.tr/dosyalar/istatistik/2003-200720DESTEKLER.xls>, 22.04.2009

4. KOBİ'LER AÇISINDAN İHRACAT TEŞVİKLERİNİN ÖNEMİ

İletişimde ve ulaşımda meydana gelen gelişmeler dünyayı küçültmüş, uluslararası ilişkileri arttırmış ve dünya ticaretinde önemli değişikliklere sebep olmuştur. Bu değişimler büyük sermaye yapısına sahip işletmelerin uluslararası pazarlardaki etkinliğini arttırmıştır.

Ekonomide önemli bir yer tutan KOBİ'lerin ise ihracat açısından bakıldığında birçok sorunla mücadele ettikleri görülmektedir. Bu zorluklara rağmen; daralan iç piyasalar göz önüne alındığında KOBİ'lerin gelecekte var olabilmek için ihracata yönelmeleri gerektiği de açıktır.

Günümüzde KOBİ'ler küçük olmanın getirdiği çeşitli sorunlarla mücadele etmektedirler. Fakat aynı zamanda küçük olmayı avantaja çevirip ulusal ve uluslararası piyasada etkinliğini artıran KOBİ sayısı da her geçen gün artmaktadır. Çünkü küçük olmak aynı zamanda esnek olabilmek anlamına gelmektedir.

³⁵ <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=13>, 22.04.2009.

³⁶ <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=14>, 22.04.2009.

Tablo 6’da KOBİ’lerin Türkiye ve dünya ekonomileri içindeki yeri gösterilmektedir.

Tablo 6: Türkiye ve Dünyada KOBİ’lerin Yeri

	ABD	Almanya	Japonya	İngiltere	Fransa	Türkiye
İstihdam Oranı (%)	50,4	64	81,4	36	49,4	45,6
Yatırım Payları (%)	38	44	40	29,5	45	6,5
Üretimdeki Payları (%)	36,2	49	52	25,1	54	37,7
İhracattaki Payları (%)	32	40	38	25,2	23	8

Kaynak: Ayhan YÜKSEL, Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, **BDDK Araştırma Raporları**, Ankara, 2005, s.8

Tabloda görüleceği üzere Türkiye’de KOBİ’ler ekonomide önemli bir yer tutmaktadır. Fakat ihracattaki pay açısından bakıldığında, gelişmiş ülkelerde KOBİ’lerin ihracattaki payı % 20’nin altına kalmazken iken Türkiye’de bu rakam ancak % 8 olarak gerçekleşmiştir.

Bu oranın artırılması için KOBİ’lere gerekli desteklerin verilmesi gerekmektedir. Çünkü gelişmiş veya gelişmekte olan tüm ülkelerde KOBİ’lerin çeşitli teşvikler ile desteklendikleri görülmektedir.

Bu noktada ihracat teşviklerinin önemi daha belirgin hale gelmektedir. KOBİ’lerin dışa açılımını kolaylaştırabilmek için uluslararası anlaşmalar nedeniyle doğrudan olmasa da dolaylı olarak çeşitli ihracat teşvikleri ile sürekli desteklenmesi gerekmektedir.

5. İHRACAT TEŞVİKLERİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTTIRILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

İhracat teşviklerinin etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak aşağıda belirtilen hususlar ön plana çıkmaktadır.

- İhracat teşvikleri konusunda aracı rol üstlenen kurumların sayısının azaltılması ve KOBİ’lerin ihracat teşviklerinden istifadesi noktasında KOSGEB’in etkinliğinin artırılması gerekmektedir.
- Formalitelerin azaltılması ve mevzuatın sık değişmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir.
- KOBİ’lerin gelişmesini engelleyen en önemli neden finansman sıkıntısıdır. Bu nedenle KOBİ’lerin Eximbank kredilerine ulaşması mümkün olduğunca kolaylaştırılmalıdır. Eximbank’ın imkanları genişletilmelidir.³⁷

³⁷ Rıfat HİSARCIKLIOĞU, **L.Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri Toplantısı**, TOBB, Ankara, 2005.

- Sürekli olarak gelişmiş ülkelerdeki açık veya örtülü tüm ihracat teşvikleri yakından takip edilmelidir. Uyumlu şekilde Türkiye'deki teşviklerin yapısında değişime gidilmelidir.
- KOBİ'lerin içinde buldukları özel şartlar göz önüne alınarak teşviklerin etkinliğinin artırılması noktasından bölgesel veya sektörel düzenlemelere gidilebilir.
- KOBİ'lerin teşvikler konusundaki bilgi düzeylerini arttırmak amacıyla KOSGEB dışında, üniversiteler gibi çeşitli yerel kuruluşlardan istifade edilmelidir.
- KOBİ'lerin gereksinimlerine uygun yönetim, finansman ve ihracat konusunda eğitim almış işgücü yetiştirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

1980 sonrası dışa açık büyüme modelini ithal ikameci politikaya tercih eden Türkiye bu politika gereği ihracata daha fazla önem vermeye başlamıştır. İhracatın desteklenmesi amacıyla 1980 öncesi uygulanmakta olan ihracat teşviklerinin önemi böylece daha da artmış ve daha etkin kullanılır hale gelmiştir.

1995 yılına kadar ana temasını doğrudan parasal ödemelerin, istisnaların ve düşük faizli kredilerin oluşturduğu değişik teşvikler uygulanmıştır. 1994 yılında Uruguay Nihai Senedine taraf olmamız ve 1995 yılında Gümrük Birliğine girmemiz ile birlikte uluslararası taahhütlerimiz çerçevesinde doğrudan parasal teşvikler 1994 yılı sonunda yürürlükten kaldırılmıştır. 1995 yılı itibariyle toplumsal ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla, uluslararası kuruluşlara olan taahhütlerimize de aykırılık teşkil etmeyecek olan ihracata yönelik devlet yardımları bulunmaktadır ve halen yürürlüktedir.

1995 öncesi var olan düşük faizli Eximbank ihracat kredileri 1995 sonrası da uygulanmaya devam edilmiştir. 1995 sonrası uygulanmasına devam edilen diğer teşvikler KDV istisnası, dahilde işleme ve hariçte işleme rejimidir. Bu teşvikler hala yürürlüktedir.

KOBİ'lerin küresel rekabet ortamında güçlü olmalarını sağlamak amacıyla 1990 yılında kurulan KOSGEB'inde çeşitli ihracat teşvikleri bulunmaktadır.

Alınan radikal kararların ve teşviklerin etkisiyle 1980 yılında 3 milyon dolar civarında olan Türkiye ihracatı 2008 yılına gelindiğinde 127 milyar dolar seviyesine çıkmıştır. Fakat KOBİ'lerin bu ihracat pastasından hak ettikleri payı alamadıkları görülmektedir.

Bu nedenle özellikle KOBİ'lerin küresel rekabet ortamına uyum sağlayarak ihracat yapabilmeleri için uluslararası anlaşmalar çerçevesinde özellikle desteklenmeye devam edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. ALPAR, Cem, **Türkiye’ nin Planlı Dönemde İmalat Sanayini Koruyucu Dış Ticaret Politikası**, İTİA, Ankara, 1974.
2. Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), **Devlet Yardımları Özel İhtisas Raporu**, DPT, Ankara, 2007.
3. **Ekonomik İstikrar Tedbirleri**, 25.01.1980-31.07.1980, DPT, Ankara, 1984.
4. İgeme, İhracat Mevzuatı, **İgeme Yayınları**, Ankara, 1999.
5. HİSARCIKLIOĞU, Rifat, **I.Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri Toplantısı**, TOBB, Ankara, 2005.
6. KALENDER, Gönül, **1980 Sonrası İhracat Sübvansiyonlarının İhracata Etkisi Araştırma Raporu**, DİE Eğitim Merkezi, Ankara, 1990.
7. KARAKOYUNLU, Erdoğan, **Türkiye’ de Yatırım ve İhracat Teşvikleri**, Yabancı Sermaye Koordinasyon Derneği Yayın No:28, İstanbul, 1987.
8. MİRAS, Fuat, Teşvik Politikaları, **Ekonomik Forum Dergisi**, Ankara, Nisan 1999.
9. MOLLAŞAHİNOĞLU, Yavuz, İhracat Teşvikleri, **Dış Ticaret Dergisi**, Ankara, Nisan 1999.
10. OKTAV, Mete ve Alican KAVAS, İhracatın Geliştirilmesi ve Ortak Pazarlama Grupları, **TOBB Yayınları No:229**, Ankara, 1992.
11. TOMANBAY, Mehmet, **Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı**, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1995.
12. Türk Eximbank 2007 Faaliyet Raporu, **Türk Eximbank Yayınları**, Ankara, 2007.
13. Türk Eximbank, **Dış Ticaretin Finansmanında 10 Yıl**, Ankara, 1997.
14. YİĞİT, Mehmet, **İhracat ve İhracat Teşviklerinin Ekonomik Analizi**, Üniversite Kitapevi, Kütahya, 1996.
15. YÜKSEL, Ayhan, Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, **BDDK Araştırma Raporları**, Ankara, 2005.
16. 02.11.1984 Tarih, 18563 Sayılı Resmi Gazete, Kanun Numarası: 3065.
17. 04.11.1998 Tarih, 23513 Sayılı Resmi Gazete, 98/10 Sayılı Tebliğ.
18. 11.06.1995 Tarih, 22300 Sayılı Resmi Gazete, 95/7 Sayılı Tebliğ.
19. 31.07.1997 Tarih, 23006 Sayılı Resmi Gazete, 97/5 Sayılı Tebliğ.
20. 12.07.2000 Tarih, 24107 Sayılı Resmi Gazete, 2000/8 Sayılı Tebliğ.
21. 14.01.2000 Tarih, 23933 Sayılı Resmi Gazete, 2000/1 Sayılı Tebliğ.

22. 21.10.2006 Tarih, 26326 Sayılı Resmi Gazete, 2006/6 Sayılı Tebliğ.
23. 22.03.2007 Tarih, 26470 Sayılı Resmi Gazete, 2007/1 Sayılı Tebliğ.
24. 23.12.2004 Tarih, 25678 Sayılı Resmi Gazete, 2004/6 Sayılı Tebliğ.
25. 24.05.2006 Tarih, 26177 Sayılı Resmi Gazete, 2006/4 Sayılı Tebliğ.
26. 25.11.2005 Tarih, 26004 Sayılı Resmi Gazete, 2005/4 Sayılı Tebliğ.
27. 28.07.2007 Tarih, 26596 Sayılı Resmi Gazete, 2007/3 Sayılı Tebliğ.
28. http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/IzlemeDegerlendirmeDb/Genel/Y-Firma_Sayisi.xls, 22.04.2009.
29. http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/IzlemeDegerlendirmeDb/Genel/H-Firma_Sayisi.xls, 22.04.2009.
30. http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/IzlemeDegerlendirmeDb/Genel/DI-Firma_Sayisi.xls, 22.04.2009.
31. http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm, 22.04.2009.
32. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=34>, 22.04.2009.
33. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=30>, 22.04.2009.
34. <http://www.kosgeb.gov.tr/Istatistikler/finansmandestek.aspx>, 22.04.2009.
35. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=16>, 22.04.2009.
36. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=11>, 22.04.2009.
37. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=12>, 22.04.2009.
38. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=15>, 22.04.2009.
39. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=13>, 22.04.2009.
40. <http://www.kosgeb.gov.tr/Destekler/destek.aspx?dID=14>, 22.04.2009.
41. <http://www.kosgeb.gov.tr/dosyalar/istatistik/2003-200720DESTEKLER.xls>, 22.04.2009.